

1. Eesti Teaduste Akadeemia akadeemikute piiravuks on 60. Et oleks tagatud ka nooremate teadlaste juurdetulek, ei arvata piiravusse üle seitsmekümne viie aasta vanuseid akadeemikuid. Möödunud aasta 4. detsembril valiti neli uut akadeemikut, nende seas ka praeguste elusolevate liikmete seas noorim. **Kes?** (1 p). **Keda** on aga valitud Eesti (Eesti NSV) Teaduste Akadeemia liikmeks noorimana? (1 p). See juhtus 1951. aastal. Kokku küsitakse kahte nime.
2. Maailma suurim ilma merepiirita riik pindala järgi on Kasahstan. Osa sellest riigist kuulub ka Euroopasse. **Mis** on pindala suuruselt järgmine ilma merepiirita riik Euroopas?
3. **Kes** oli eesti arhivaar, raamatukoguhoidja ja kodu-uurija, kes koos Villem Ernitsaga pani setodele perekonnanimesid ning õhutas Anne Vabarnat looma eepost „Peko“?
4. Aastatel 1751 – 1771 Rootsi kuningaks olnud Adolf Fredrik oli üle 120 aasta esimene Rootsi kuningas, kes Soomes käis. Soomlased võtsid teda innukalt vastu ja Degerby linn muutis oma nime kuninganna Lovisa Ulrika auks Loviisaks. 1760. aastatel tüdines kuningas oma ametist ning hakkas üha enam aega pühendama harrastustele. Eriti meeldis talle tubakatoose valmistada, mistõttu teda hakati hüüdma treialkuningaks. Adolf Fredrik suri tõenäoliselt ataki tagajärjel. Levinud on versioon, et ta sõi end surnuks 12. veebruaril 1771. Tema lemmiktoiduks olid semlad, mis on tuntud nii Norras, Taanis, Soomes, Lätis ja ka Eestis. **Mis** oli kuninga lemmiktoiduks?
5. Seni viimane laev, mille Somaalia rannikul pesitsevad mereröövlid kaaperdasid oli Kreeka lipu all sõitnud MV Smyrni. **Millal (aasta ja kuu)** see toimus? +/- neli kuud annab ühe punkti.

6. Riigikogus on viimase kahekümne aasta jooksul umbusaldatud 28 ministrit. Ainult kahe jaoks on see lõppenud ametikohalt lahkumisega. Kui enamiku puhul on seda tehtud üks kord, siis viimane umbusaldatu Rein Lang kuulub nelja poliitiku hulka, kellele on umbusaldatust avaldatud kaks korda. Kahte Eesti poliitikut on aga umbusaldatud kolm korda. **Keda?**
7. Päikesesüsteemi väikeplaneet Pluuto paistab silma kuude arvukusega. Kääbusplaneedi kuude rohkust selgitaks teooria, mille kohaselt tabas seda miljardeid aastaid tagasi midagi massiivset. Madalamale orbiidile paiskunud räbust moodustus Charon. Kõrgemale orbiidile sattunud materjalist ja Charoni ülejääkidest Nix, Hydra, P4 ja P5. Hiljuti (juuli 2013) said nimed ka kaks viimast looduslikku kaaslast. Nimed said võetud jällegi antiikmütoloogiast. **Mis nimesid** nad kannavad?
8. **Missugune monoteistlik usk?** Selle rajas mees kodanikunimega Husayn Ali (täisnimi Mírzá Ḥusayn-`Alí Núrí), kes oli oma riigi jõuka ministri poeg. Seda usku tunnustab ligikaudu 5 miljonit inimest kogu maailmas. Nad on pärit enam kui 2000 rassilisest ja etnilisest rühmast ning elavad 235 riigis ja territooriumil. Britannica Aastaraamat (1992) viitas sellele usule kui kristluse järel teisele geograafiliselt kõige laiemalt levinud religioonile maailmas. Sellel usul on oma pühakirjad, seadused, kalender ja pühad. Peakorter asub Haifas tänapäeva Israelis.
9. Londonis asuv kaubamaja Harrods sulgeb oma 1917. aastal avatud lemmikloomade osakonna. Osakonna kaudu on müüdud väga erinevaid loomi. 1967. aastal helistas osakonda toleaeagne California kuberner, hilisem Ameerika Ühendriikide president ja soovis osta oma partei üritusele ühte looma. **Millist?**

10. **Keda** on kujutatud Steve Belli karikatuuril?

11. See elusolend kuulutati ametlikult Koledate Loomade Säilitamise Ühingu maskotiks, ehk maailma inetuimaks elusolendiks. **Mis olend?** Ladinakeelne nimetus on tal

Psychrolutes marcidus.

12. See loomade selts *Tubulidentata* on saanud oma nime hammaste järgi, mis koosnevad prismataolistest dentiinitorukestest, on ilma emaili ja juurteta ning kasvavad pidevalt. Tänapäeval esindab seda seltsi vaid üks säilinud liik *Orycteropus afer*, mille sees eristatakse kolme alamliiki loomade suuruse ja sabakarvade värvuse põhjal. Küsitav loom on aktiivne öösiti ja hommikuti võib teda näha uru ees päikest võtmas. Ta toidus on esikohal sipelgad, termiidid ja rändtirtsud ja kuni 75-82 kg kaaluvale loomale on looduses ohtlikud vaid suured kaslased ja häänikarjad. Tema väga paks ja tundetu nahk on hinnatud kohalike elanike seas, kes valmistavad rihmu, kotte, põllesid,

sadulaid, käevõrusid jms. **Mis selts ja mis loom?**

13. Selle ilusa valge õiega ronitaimede üks rahvapäraseid nimesid on hiirevint, mõnel pool on ta tuntud pruudilille nime all. Temast räägib ka ühe tuntud Eesti bändi laul. **Mis taim?**
14. Inkade riik Tahuantinsuyu ei põlanud alistatud rahvaste jumalaid ära, vaid koondas need alamate jumalustena oma panteoni pealinnas Cuscos. Kõigi jumalate esialgne päritolu on teadmata nagu inkade endigi varasem ajalugu. Kuujumalanna Mama Killa (Quilla) metall oli hõbe, mida inkad kutsusid Kuu pisarateks. **Kuidas** kutsusid nad Päikese jumala Inti metalli kulda?
15. **Millist kude** inimkehas ei varusta toitainetega vereringe? Ainulaadse koe teeb veelgi

ainulaadsemaks tõik, et ka hapnikku ei toimetata sellesse mitte vereringe kaudu, nagu kõigisse teistesse kehakudedesse.

16. Küsitavat haigust võib pidada meie aja suurimaks epideemiaks. Seda haigust põdes 1985. aastal hinnanguliselt 50 miljonit inimest, 2012. aastal 370 miljonit ja 2030.aastaks prognoositakse juba 552 miljonit. Sellel tõvel on kaks peamist varianti. Sellest haigusest jagusaamiseks töötavad teadlased välja nii bioloogilist kui ka elektroonilist kõhunääret, mis võiksid asendada meie enda oma. **Mis haigus?**
17. Selle taevakeha põhjapooluse lähedal Hermite'i kraatri põhjas, kuhu päikesekiired ei ulatu kunagi, on fikseeritud temperatuur 25 K. **Millisel** Päikesesüsteemi taevakehal on siiani mõõdetud see madalaim temperatuur? Olgu märgitud, et see on ühe planeedi kaaslane.
18. USA-s asuv Clay Matemaatikainstituut on 2000. aastal välja kuulutanud seitse miljonidollarilist preemiat. Seni on lahendatuks loetud vaid Jules Henri Poincaré hüpoteesi tõestamine Vene matemaatiku Grigori Perelmani poolt, kuid kes on keeldunud preemiat maailmavaatelistel põhjustel vastu võtmast. Kasahhi matemaatik Muhtarbai Otelbajev on väidetavalt lahendanud teise Millenniumi preemiat väärt matemaatilise pähkli (Navier-Stokesi võrrandid). Aga selleks, et raha välja makstaks, tuleb lahendada veel üks probleem. **Milline?**
19. Paljud füüsikud ja astronoomid usuvad, et universaalne sümmeetria, mida tuntakse CPT nime all, määrab ka meie universumi arengut. Tulevikus, kui meie universum hääbub, toimub uus Suur Pauk kasvõi hiigelmassiga musta augu kaasabil. Fundamentaalse sümmeetria seaduspärasusest tulenevalt peaks too universum koosnema põhiliselt 1932 avastatud elementaarosakestest e^+ ja 1955 avastatud osakestest p^- . Arvatakse, et esimesi tekitavad praegu juurde pulsarid ja tumeaine osakeste kokkupõrked. Teisi on avastanud satelliit PAMELA Maa läheduses Van Alleni vööde vahel Lõuna- Atlandi anomaalia piirkonnas. Ulmesõbrad ja visionäärid peavad just neid osakesi tuleviku kosmoselaevade kütuseks. CERN-is ladustatakse neid osakesi 190 m pikkuses vaakumtorus, kus neid aeglustatakse. **Mis nime** kannavad need kaks elementaarosakest?
20. Tema firma oli esimene, mis hakkas oma tooteid müüma järelmaksuga, sai pururikkaks. Suri 1875. a. Firma kunagine peahoone oli valmides 1908. a. maailma kõrgeim hoone. **Kes oli firma asutaja?** Sama perekonna nimega on tuntud kirjanik (Nobeli preemia laureaat), kelle vend ja õde olid samuti kirjanikud.

21. Kehtivatest Eesti rekorditest kergejõustikus kuulub kaks ühele abielupaarile: Raissa Ruus on rekordiomanik naiste 800 m jooksus ning Ilmar Ruus meeste 3000 m takistusjooksus. Ühel ja samal kergejõustikualal kuuluvad aga rekordid õele ja vennale. **Mis kergejõustikuala?**
22. NSVL-i meistrivõistlusi jalgpallis peeti 54 hooaega. Vene NFSV võistkonnad võitsid 34 tiitlit, Ukraina 16 ja Gruusia 2. **Millised kaks meeskonda** väljaspool mainitud liiduvabariike tulid veel NSVL-i meistriteks?
23. Suurbritannia sai ühel alal pronksmedali 1912. a. Stockholmi olümpiamängudel ja saja aasta pärast 2012. a. Londonis samal alal pronksi. **Mis alal?** Vahepealsel ajal selle spordiala selles distsipliinis pronksi ei saadud.
24. Eesti linnustikku toob värvikirevust eelkõige 4 liiki siniraaliste seltsist. Kui selle aasta linnul jäälinnul läheb hästi ja Eestis arvatakse olevat sadu haudepaare, siis siniraag elab üle raskeid aegu. Lisaks neile elab Eestis veel üks väga haruldaseks jäänud siniraaliste liik, mida arvatakse pesitsevat vaid 5 – 10 haudepaari. Küsitav *Upupa epops* on ühtlasi Israeli rahvuslind. Kliima soojenemise märgiks tuuakse ka seda, et Lõuna-Euroopa linnuliikide esindajad satuvad järjest sagedamini Eestisse nagu näiteks siniraaliste hulka kuuluv *Merops apiaster*. 1964 lasti üks lind Vilsandil, teda on nähtud ka Tartu ümber Tähtvere ja Ülenurme vallas. See Lõuna-Euroopale nii tavaline lind torkab silma oma lühikeste õhusööstude, rohekaskollaka sulestiku ja kaugele kostvate pIRRÜP-pIRRÜP häämitsustega. **Mis kaks linnuliiki?**
25. See termin tuli laiemalt kasutusele seksuaalrevolutsiooni järellainetustes USA-s ja tähendab tõlkes „palju armastust“. Ideoloogiale, mis ühendab selle termini alla koondunuid, andsid tõuke 2 naist – Ryam Nearing ja Deborah Anapol. Nende häälekandja on ajakiri „Loving More“ ja aadress Loveland, Colorado. Oma liikumist tutvustavad nad kui eetilist polügaamiat ja vastandavad seda monogaamiale kui ka swingeritele, orgiasõpradele, abielunaiste vahetamise klubidele jms. Nad ühendavad täiskasvanuid, kes armastavad või on valmis armastama rohkem kui ühte täiskasvanut, elavad kolmiksuhtes või grupiabelus. **Mis mõiste?**

26. **Kes** oli see inglise-iiri maadeuurija (1874 – 1922), kes Amundseni ja Scotti kõrval oli 20. saj alguse tähtsamaid Antarktika uurijaid? Jõudis rekordilise lõunalaaiuskraadini 88°23' ekspeditsioonilaeval „Nimrod“ jaanuaris 1909.

27. Sellega tegeles taevas Gilgameši sõber Enkidu. Antiikautorite teateil oli see populaarne Kaukaasias, Lähis-Idas ja paljudes Vahemere maades, eriti muistses Atlantises. Tänapäevane klassikaline stiil kujunes peajoonetes välja 18. sajandil. Tegevus algab piduliku sissemarsiga, millele järgnev on jagatud kolmandikeks. Kogu tegevust saadavad tihti trompetihelid ja trummipöörin ning mängitakse erilisi just selleks puhuks kirjutatud muusikapalu. Samasse valdkonda kuuluvaks loetakse India tamilite hulgas levinud jallikattu, Okinawa, Pemba ja Sansibari saarte rahvalikud harrastused. **Millega tegu?** Vastata saab (eesti keeles) ühe sõnaga.

28. **Kes** on kunstnik?

29. Kes oli see mees yeoman, kelle tiitliks oli Huntingtoni krahv ja kes väidetavalt oli templirüütel. Tema nime kannavad kaks lahte Uus-Meremaa Lõunasaarel ja Suurbritannias, sadamad USA-s ja Inglismaal, mitu suurt veskit ja pagariäri USA-s ja Kanadas, lõunapoolkera suur köögitarvete firma. Samuti teater Newark on Trent'is ja lennujaam Doncasteris. Kuna ta oli väidetavalt rahadega ümberkäimisel väga osav, siis tahetakse maailmas pankade vahelisi ülekandeid maksustada temanimelise 0,05% maksuga. **Kes?**

30. Meelelahutusmaailmas on muusikaliste gruppide kokkupanek olnud igapäevane tegevus ja ei näita siiani raugemise märke. Kuid keegi on alati esimene. Selle grupi teleshow jäi lühikeseks: 2 hooaega (1966 - 1968), 58 episoodi. Show jaoks loodud samanimeline muusikakollektiiv on olnud oluliselt edukam. 4 esimest albumit jõudsid koduriigi USA edetabeli tippu. Seejuures 3 neist anti välja ühel, 1967. aastal. Peetud on küll pikemaid ja lühemaid pause, kuid viimane tuur oli 2013. aastal. Seda vaatamata sellele, et üks meestest lahkus 29. veebruaril 2012. **Mis ansambel** (või TV show)?

31. Anna Haaval on luuletus „Kui sa tuled, too mull lilli“. **Kes** aga parafraseerides Haava luuletust palub endale tuua tilli, kohupiima ja kohviube?
32. Kõrgõzstani rahatähel on kirgiiside naispealik, kelle kujutise aluseks on ühe tuntud mehe poolt tehtud foto. **Kes oli fotograaf?**

33. 1974. a. veebruaris saadeti NSVL-ist välja Aleksandr Solženitsõn. Ta leidis esmalt peavarju ühe teise nobelisti (1917 – 1985) juures, kes oli olnud ka rahvusvahelise PEN klubi president. Tema teoseid on tõlgitud enam kui 30 keelde. Eesti keeles on ilmunud „...ega lausunud ühtegi sõna“, „Piljard kell pool kümme“ jt. **Kes?**
34. Massikultuuril on tihti ka ootamatuid ja väga negatiivseid kaasmõjusid. India ja mitmed Euroopa riigid on kaevanud, et kohati on kasvanud kakuliste pidamine kodustatuna 30-60%. Ja sellega kaasneb ulatuslik salakaubandus ja kaitsealuste liikide püük. Kogu süü langevat Harry Potterile ja tema parimale poiss-sõbrale Ronald Bilius Weasleyle, kellel mõlemal on lemmikloomaks öökull. **Mis nime kannavad** Rowlingu romaanisarjast eestikeelses tõlkes need kaks lindu, kes on andnud tõuke 21. sajandil puhkenud kakumaaniale?
35. Need kaks naisjuhti on esimesed naised läbi aegade oma kohtadel. **Kes?**

36. 1732. a. ilmus Halles Anton thor Helle (Anton Thor Helle) käsiraamat eesti keele õppimiseks saksa kirikuõpetajatele. Seal oli mitmete haiguste antud vasted: *kuiwa tõbbi* – tuberkuloos, *külm tõbbi* - malaaria, *pahha tõbbi* – süüfilis. **Mis haigused** olid aga *koera tõbbi* ja *sea tõbbi*?

37. Bernini skulptuur „Nelja jõe purskkaev“ (pildil paremal) asub Roomas. Aafrikat sümboliseerib Niilus, Euroopat Doonau. **Mis jõed** sümboliseerivad Aasiat ja Ameerikat?

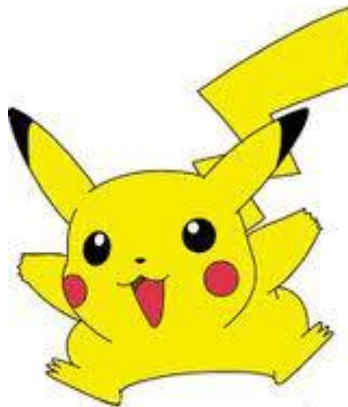
38. Solveig Gunbjørg Jacobsen hoiab seda rekordit alates 8. okt. 1913. Mitmed asjaolud viitavad sellele, et tegelik rekordiomanik on siiski Jorge Emilio Palma ja María Silvia Morella de Palma poeg Emilio Marcos Palma, kes sündis 7.01.1978. **Kus** sündis viimatimainitu?

39. **Millisest mängust** on pärit see tegelane

ja **mis nime** ta kannab?

40. Teda on kahel viimasel aastal valitud heldeimaks staariks. **Kes?**

Vastused

1	Lauri Mälksoo (1975) ja Gustav Naan (1919–1994).	RH
2	Valgevene.	RH
3	Paulopriit Voolaine (Paul Friedrich Pedmanson) (1899-1985).	MK
4	Vastlakuklid.	MK, RH
5	10. mail 2012.	MH
6	Mart Laar (1993, 1994 ja 2001) ja Villu Reiljan (1995, 1998 ja 2006).	RH
7	Kerberos ja Styx.	RH
8	Bahá'i usk.	MH
9	India elevant.	UK
10	Françoise Hollande.	RH
11	Tompkala (<i>blobfish</i>).	RH
12	Toruhambulised; tuhnik.	VT
13	(Harilik) kassitapp.	MK
14	Päikese higi.	VT
15	Silmaläätse sarvkestakude.	RH
16	Diabeet ehk suhkrutõbi ehk suhkruhaigus.	RH
17	Kuu.	RH
18	Tõlge inglise keelde.	RH
19	Positron ja antiprooton.	VT
20	Isaac Merritt Singer.	MK
21	400 m tõkkejooks (Maris Mägi ja Rasmus Mägi).	RH
22	Jerevani Ararat ja Minski Dünamo.	MK
23	Sportvõimlemise meeskondlik võistlus.	MK
24	Vaenukägu (toonetutt) ja mesilasenäpp.	VT
25	Polüamooria (<i>polyamory</i>).	VT
26	Ernest Henry Shackleton.	MK
27	Härjavõitlus.	VT
28	Olev Subbi.	RH
29	Robin Hood (Robyn Hode).	VT
30	The Monkees.	UK
31	Hando Runnel.	MK
32	Carl Gustaf Emil Mannerheim.	MK
33	Heinrich Theodor Böll.	MK
34	Hedwig ja Põssapossa.	VT
35	Janet Yellen (USA keskpanga president) ja Laimdota Straujuma (Läti peaminister).	RH
36	Rahhiit ja mumps.	MK
37	Ganges ja Rio de la Plata.	MK
38	Antarktikas (Argentiina baas Esperanza).	VT
39	Pokemon (Pocket Monsters); Pikachu.	VT
40	Taylor Swift.	RH